

VIZP – Vodohospodářské inženýrství a životní prostředí

Přednáška č.4 – Krajina a GIS

- ✓ Historické ohlédnutí a koncepce GIS
- ✓ Přínos geoinformatiky pro hodnocení krajiny
- ✓ Strukturovaný přístup – měřítko řešení úloh
- ✓ Příklady aplikace – Modely vodní eroze
- ✓ Geodata – základ úspěchu i neúspěchu
- ✓ Závěrečné zhodnocení

Obsah přednášky:

- ✓ Historické ohlédnutí a koncepce GIS
- ✓ Přínos geoinformatiky pro hodnocení krajiny
- ✓ Strukturovaný přístup – měřítko řešení úloh
- ✓ Příklady aplikace – Modely vodní eroze
- ✓ Geodata – základ úspěchu i neúspěchu
- ✓ Závěrečné zhodnocení

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

Shrnutí

Canadian Geographic Information System

- ✓ Jeden z prvních systémů, rozvoj v 60. letech
- ✓ Celonárodní kanadský projekt – skenování map mnoha měřítek a následná vektorizace
- ✓ Šest základních vrstev, sedm tříd v měřítcích 1 : 50 000 až 1:250 000
- ✓ Zemědělství, lesnictví, využití území obecně, rekreace, vysoká zvěř, vodní ptactvo
- ✓ 30 000 map a digitálních vrstev → mapy
- ✓ Překryvné analýzy – rizikovost území

Proportions of map unit
in Classes 1 and 3

1⁶

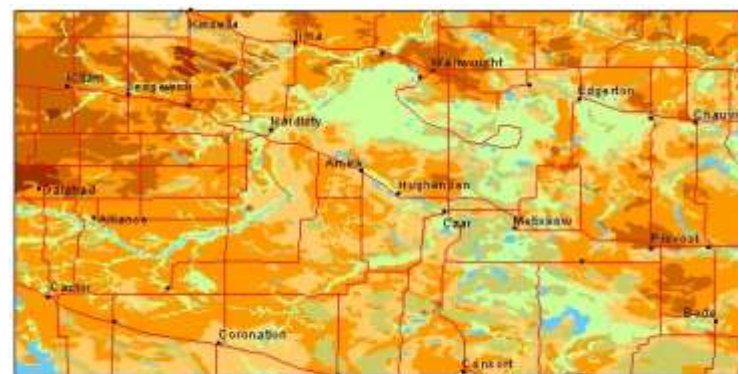
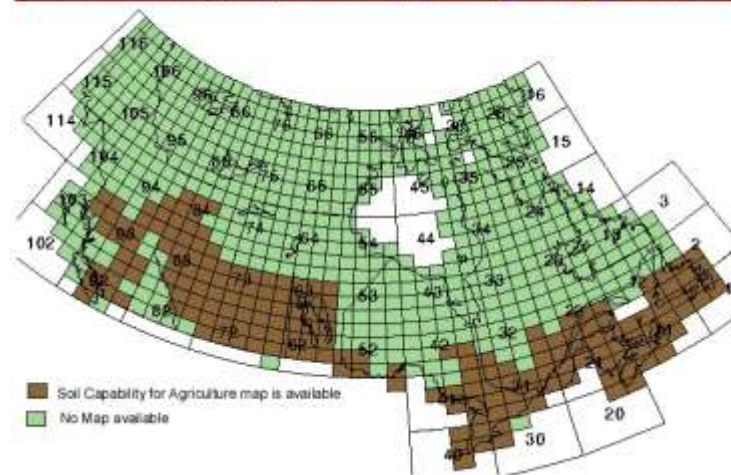
3⁴

T
E

Capability
subclasses

Capability classes

On-Line Mapping - Soil Capability for Agriculture

Water Class 1 Class 2 Class 3 Class 4 Class 5 Class 6 Class 7 Organic

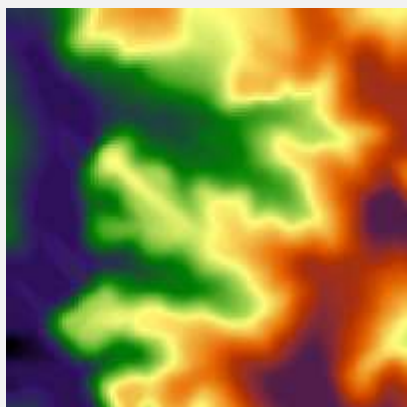
Geografický Informační Systém

Geodatata = informační vrstvy

rastr

vektor

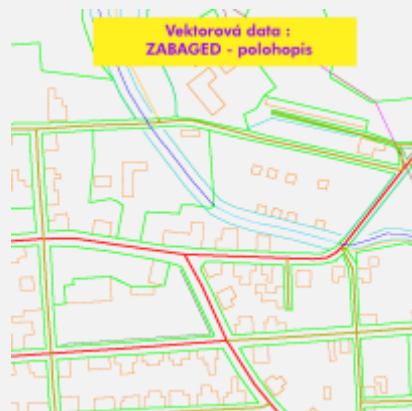

Snímky, skeny, DPZ

Nemají objekty, jen vrstvy

Pole – plošně plynule proměnné, DMT

Překryvné analýzy, vývoj plošných změn

CAD, digitalizace, vektorizace

Objektová struktura, databáze

Konkrétní mapové prvky – body, linie, polygony, TIN

Vyhledávání, protínání, databázové operace, mapy

Mapa propojená s DATABÁZÍ

Dálkový průzkum Země

- Počínaje LANDSATem (multispektrální, HR data),
- přes stereo a hyperspektrální,
- RADAR, SRTM aj.
- po LIDAR (laserscan)

→ Neogeografie ?

software

desítky až stovky produktů
(**převážně rastrový**, převážně vektorový)

Miniaturní GIS softwary
MISYS – GEPRO (Kokeš, Uplan, Proland)

Atlas DMT

TopoL

MicroStation – Bentley (POZEM)

GeoMedia

AutoCAD Map 3D

MapInfo

Q-GIS

GRASS

IDRISI

ArcGIS - ESRI

ERDAS IMAGINE

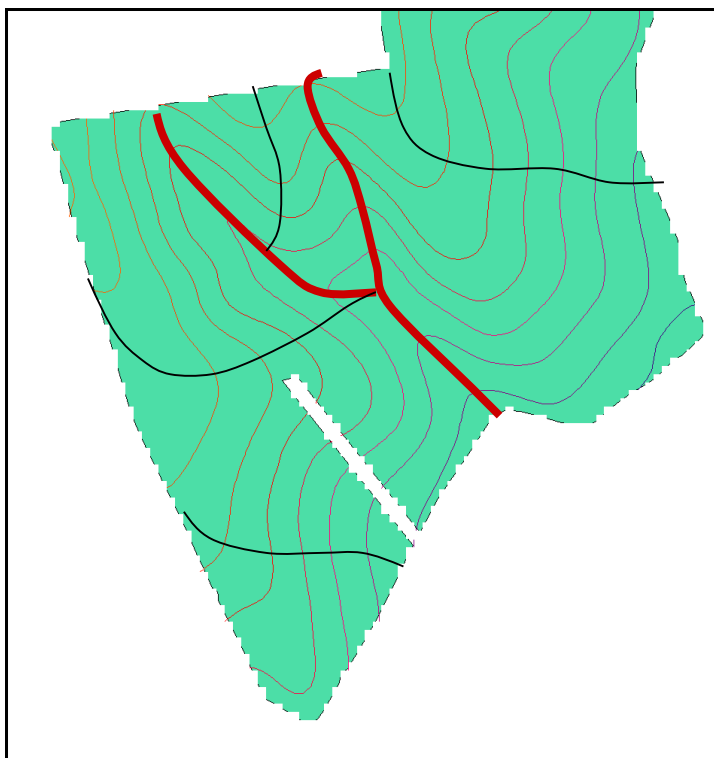
GEOMATICA

IMAGE PROCESSING/LEICA GEOSYSTEMS

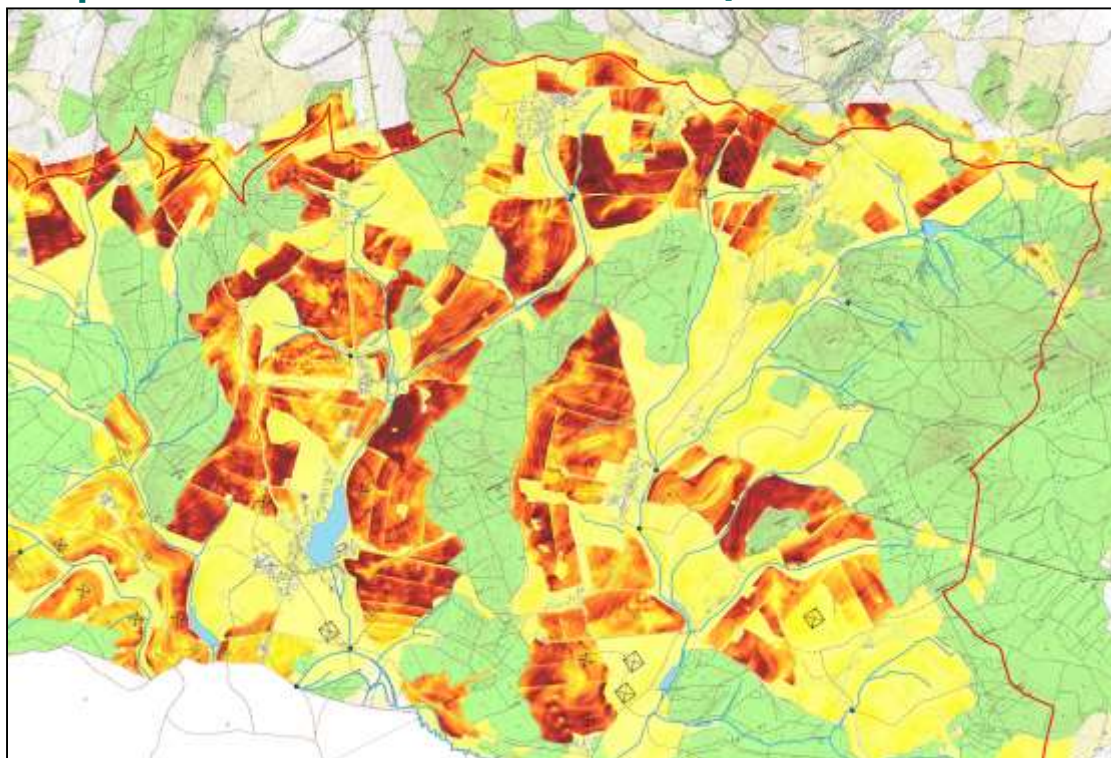

Přínosy geomatiky v krajinném plánování – příklad „erozní ohroženost“ (např. návrhy KPÚ)

automatizace

podrobnost řešení

rozsah podrobného řešení

GIS v krajinném inženýrství

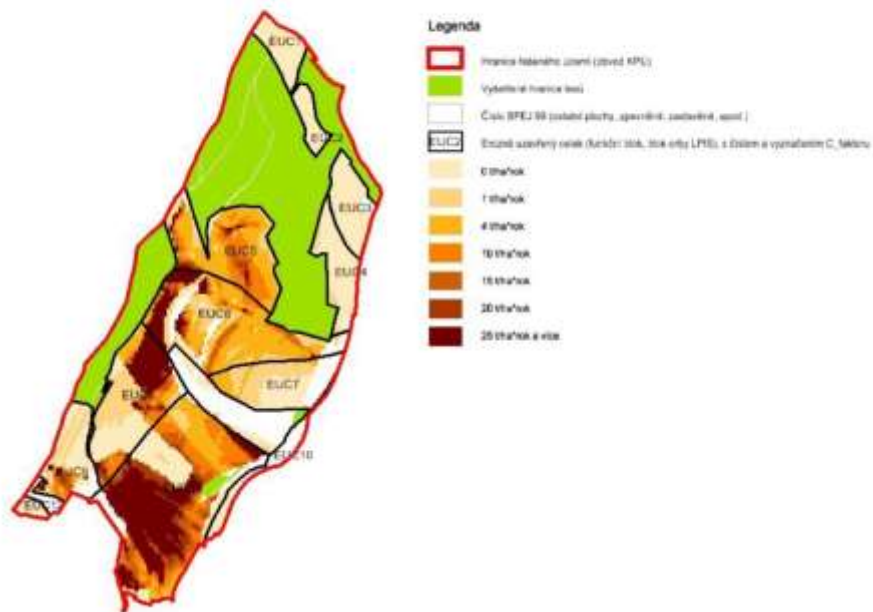
- ✓ Pozemkové úpravy (zejména KPÚ) – „společná zařízení“
  - Základní nástroj „revitalizace“ krajiny – ochrana malých obcí před erozí a bleskovými povodněmi – hrazeno SPÚ, jde o „pouze“ dohodu vlastníků.
  - Primárním účelem PÚ je narovnání vlastnických vztahů (vč. církv. majetku)
  - Účelový software – POZEM (Microstation), PROLAND (Misys, Atlas DMT)
  - Pro geodetické práce a výkresy zaveden výměnný formát VFP
  - Pro výpočet erozní ohroženosti je v ČR využívána metoda USLE (manuálně i v GIS, na FSv ČVUT s firmou Atlas vyvíjen účelový model *EROZE Atlas* pro KPÚ)
  - Pro dimenzování protierozních staveb (výpočet návrhových průtoků) jsou využívány metoda CN křivek a model *SMODERP* (FSv ČVUT).

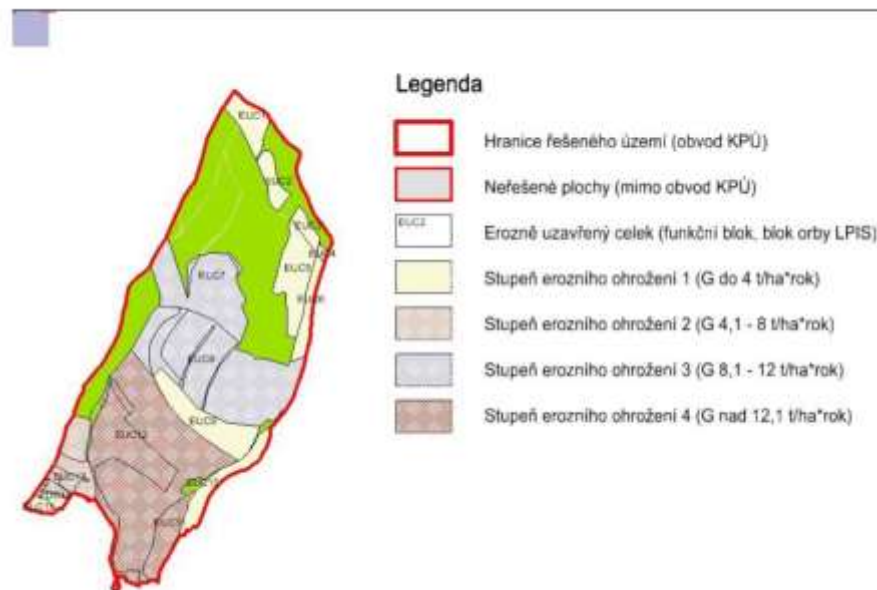
GIS v krajinném inženýrství

✓ Pozemkové úpravy - příklad

Mapa výsledné ztráty půdy na základě výpočtu dle Univerzální rovnice WS před návrhem protierozních opatření v k.ú. Dolní Poříčí nad Křetinkou

Plán společných zařízení v k.ú. Dolní Poříčí nad Křetinkou

GIS v krajinném inženýrství

✓ Územní plány

- Druh územně plánovací dokumentace, která si klade za cíl racionalizaci prostorového a funkčního uspořádání území v krajině a jejího využití.
- Územní plán si klade za cíl nalézt takové předpoklady, které by umožnily další výstavbu a trvalé udržitelný rozvoj spočívající v nalezení vyváženého stavu mezi zájmy životního prostředí, hospodářství a pro společenství lidí obývajících dané území.
- Je vyhotovován na základě stavebního zákona 183/2006 Sb, součástí je výkresová dokumentace, v měřítku 1:5 000 nebo 1:10 000.
- Schválený územní plán je „opatřením obecné povahy“, jež vydává zastupitelstvo obce. Hlavní cíl je samozřejmě plán stavebního rozvoje.
- Součástí jsou však i zóny klidu, **územní systém ekologické stability** a podmínky zachování krajinného rázu.

GIS v krajinném inženýrství

- ✓ ÚSES má být nástrojem pro :
  - uchování a zabezpečení vývoje přirozeného genofondu krajiny v rámci jeho přirozeného prostorového členění;
  - vytvoření optimálního prostorového základu ekologicky stabilních ploch v krajině.
  - *Pro naplnění cílů KPÚ, územního plánování, revitalizace krajiny, podporu biodiverzity i využití rekreačního potenciálu krajiny – je vhodné navazovat a využívat principy rozvoje ÚSES v rámci zásahů do krajiny.*
- ✓ Udržitelný rozvoj zemědělství, rekreační potenciál krajiny, ochrana krajiny a ŽP, protipovodňová ochrana v krajině, ochrana kvality vody, revitalizace povodí – odbahnění nádrží, rekultivace po těžbě, sledování migrace druhů, ...

Strukturovaný přístup

- ✓ Různé metody pro různá měřítka
  - ✓ Globální/nadregionální úroveň
  - ✓ Regionální úroveň
  - ✓ Lokální/detailní úroveň

- ✓ Na lokální úrovni – propojení s CAD

GIS a CAD

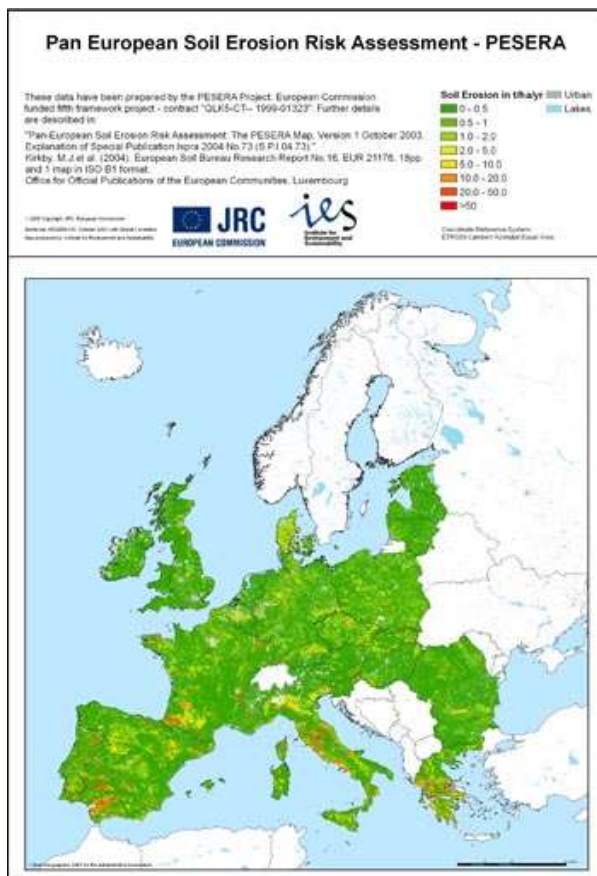
- ✓ AutoCAD má svůj GIS: AutoCAD Map 3D
- ✓ i AutoCAD Civil 3D pracuje s GIS daty
- ✓ Lokální/detailní úroveň
  - ✓ Načítá GIS data z map. Serverů – WMS
  - ✓ Umí pracovat s GIS formáty – shapefile.

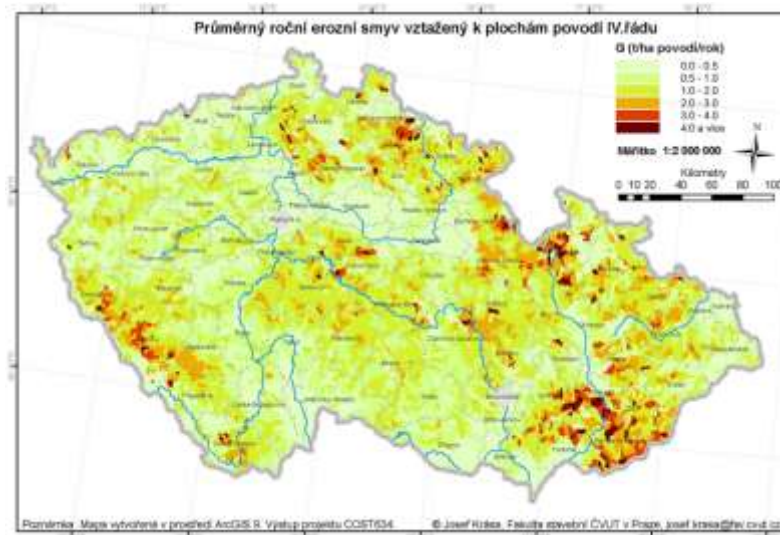
Příklady aplikace

✓ Globální/nadregionální úroveň

PESERA – mapa EU

Erozní ohroženost na území ČR - ČVUT

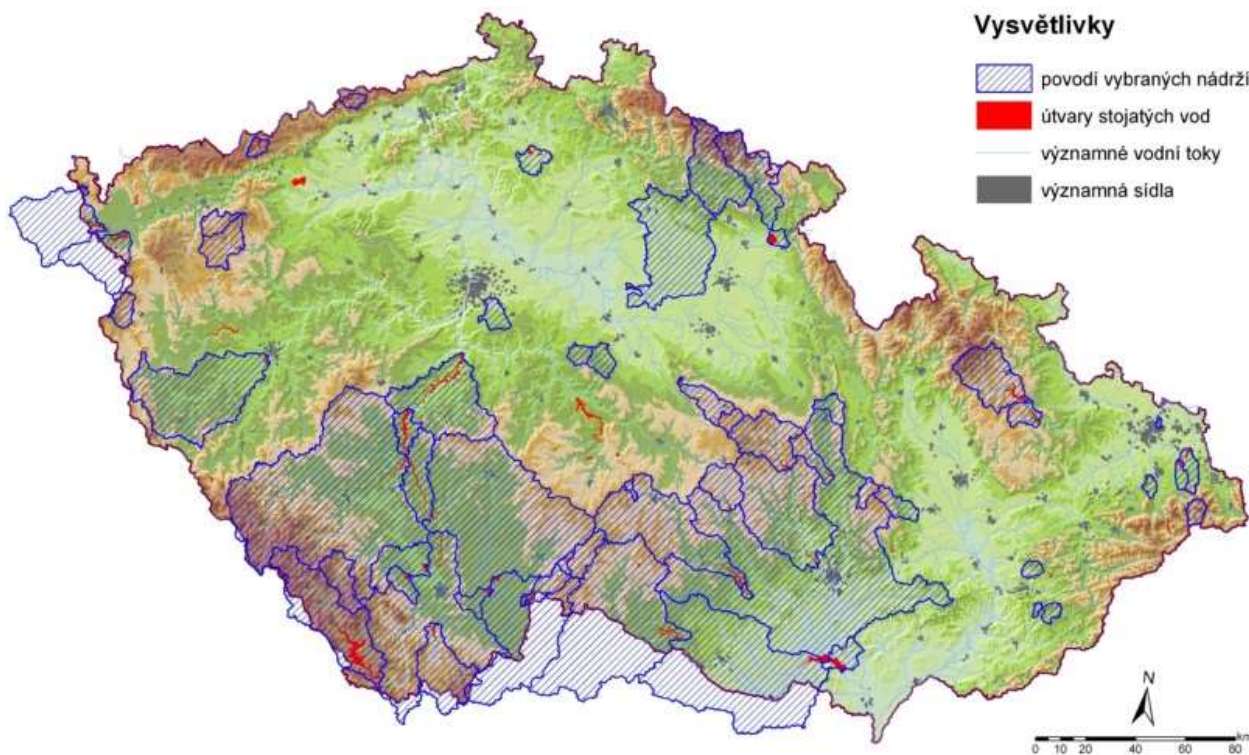

Příklady aplikace ✓ Globální/nadregionální úroveň

Definování zranitelných útvarů stojatých povrchových vod z hlediska eutrofizace:

- ✓ návrh nových environmentálních cílů pro fosfor v tekoucích vodách;
- ✓ odvození nových environmentálních cílů pro fosfor v nádržích;
- ✓ Výběr nádrží pro řešení – zlepšení stavu

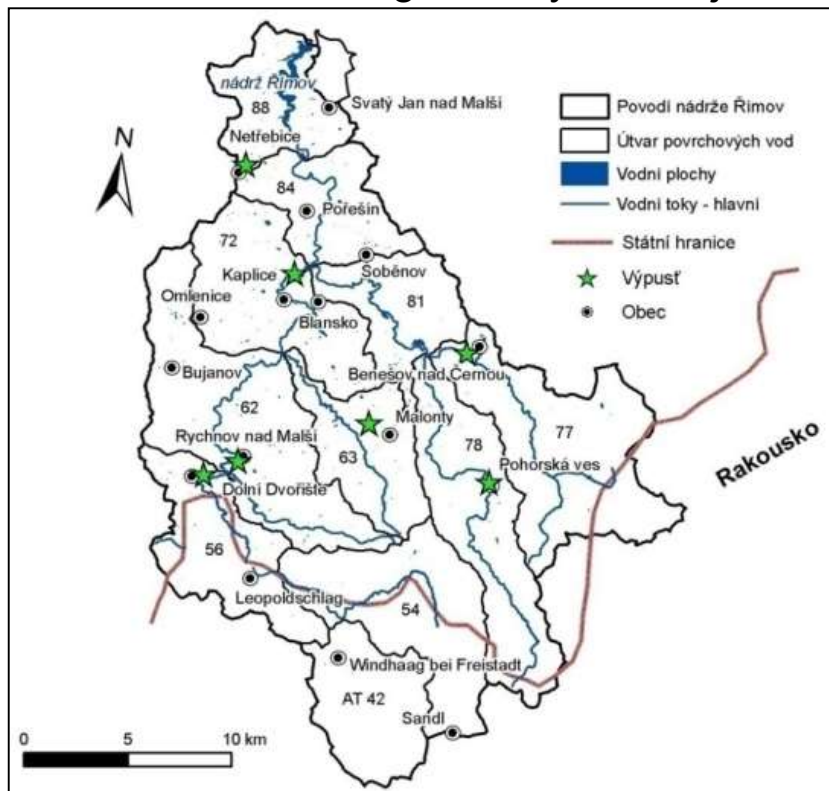

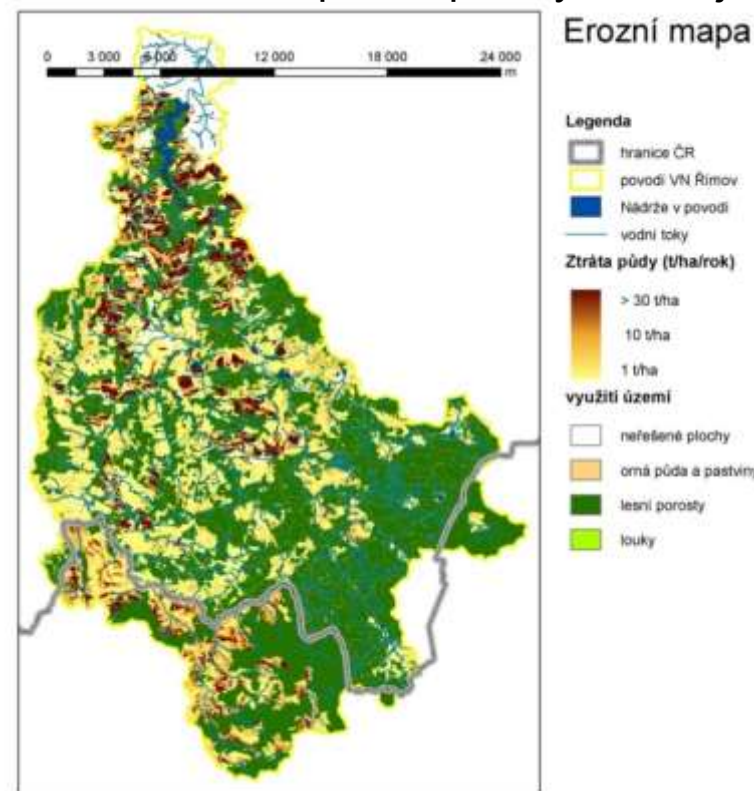
Příklady aplikace ✓ Regionální úroveň

Studie transportu celkového fosforu v povodí VN Římov

bilance – monitoring bodových zdrojů

modelování – doplnění plošných zdrojů

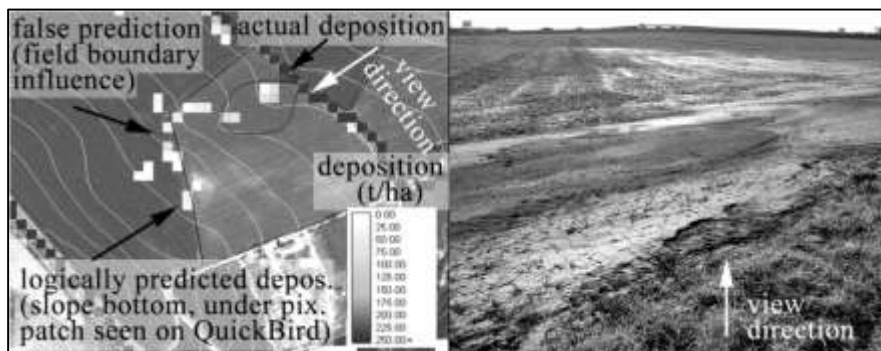

Příklady aplikace

✓ Lokální/detailní úroveň

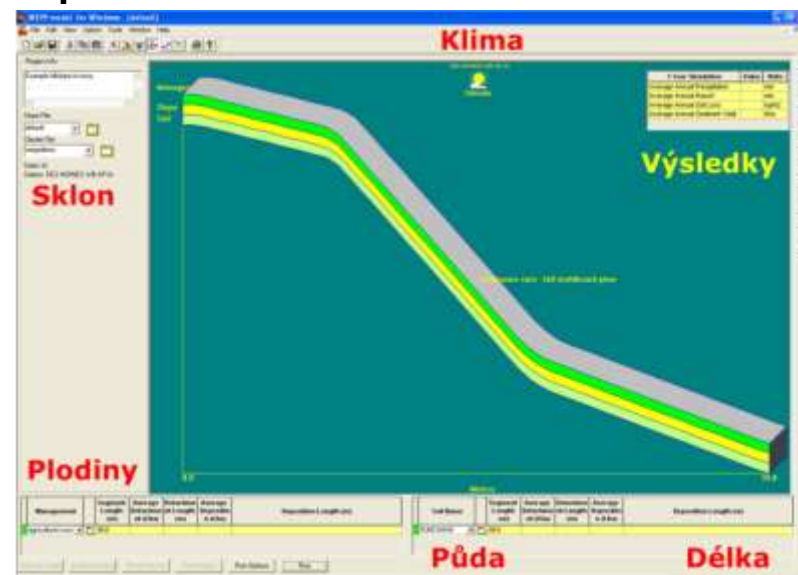
Porovnání sedimentace předpovídáné modelem Water/SEDEM a **skutečného stavu** v povodí VN Hostivař (2005).

Součástí detailního řešení

- terénní šetření
- lokální zaměření
- odběr vzorků
- oprava dat
- verifikace

Aplikace modelu WEPP - svah

Zásadní se stává popsání všech složek prostředí a všech probíhajících procesů.

méně klasických nástrojů prostorové analýzy GIS

Geodata

- ✓ Na kvalitě geodat záleží!
- ✓ Geodata – hlavní přínos a motor rozvoje metodik
- ✓ DPZ, datové sklady, nové metody monitoringu, ...
- ✓ Běžná praxe - použití nevhodných metod pro nevhodná měřítka
resp. použití dat neúměrných zvoleným metodám

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

Shrnutí

Geodata

✓ Výškopisné modely

DTM vs. DSM

Digitální modely terénu a povrchu umožňují vytvořit si přehled o zájmovém území, vizualizovat a analyzovat jej. Pohledy na území mohou být statické nebo dynamické včetně možnosti různých pohledů a průletů terénem.

Jaký je rozdíl mezi DTM a DSM?

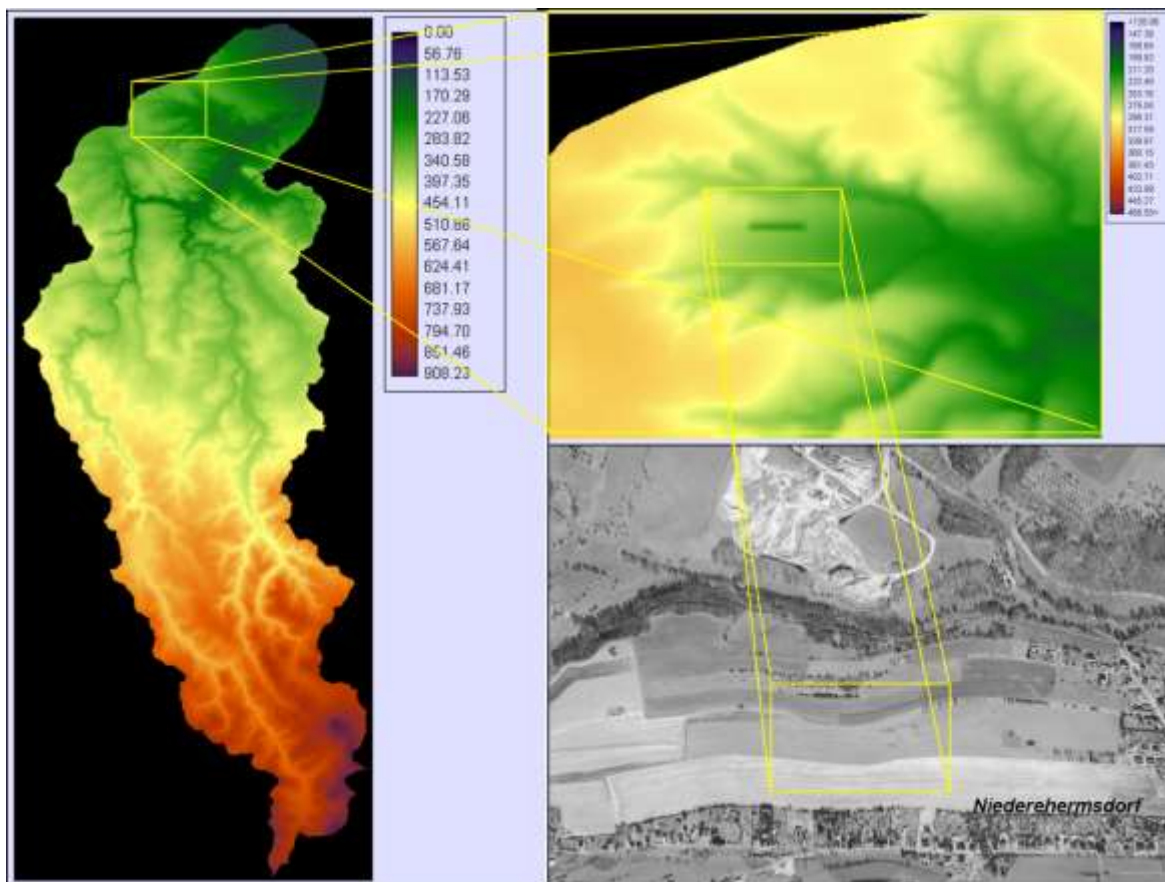
DSM (DMP) - Digitální model povrchu je model terénu včetně vegetace a budov. Vzhledem k tomu, že obsahuje velmi realistické informace o průběhu povrchu, využívají jej zejména telekomunikační firmy pro určení průchodnosti signálu územím.

DTM (DEM, DMT) - Digitální model terénu představuje prostorový geometrický popis reliéfu terénu. Využije se v celé řadě aplikací, vizualizací terénu počínaje až po analytické úlohy. Základ pro krajinné aplikace.

(<http://www.geodis.cz/sluzby/dtm-vs-dsm>)

Geodata

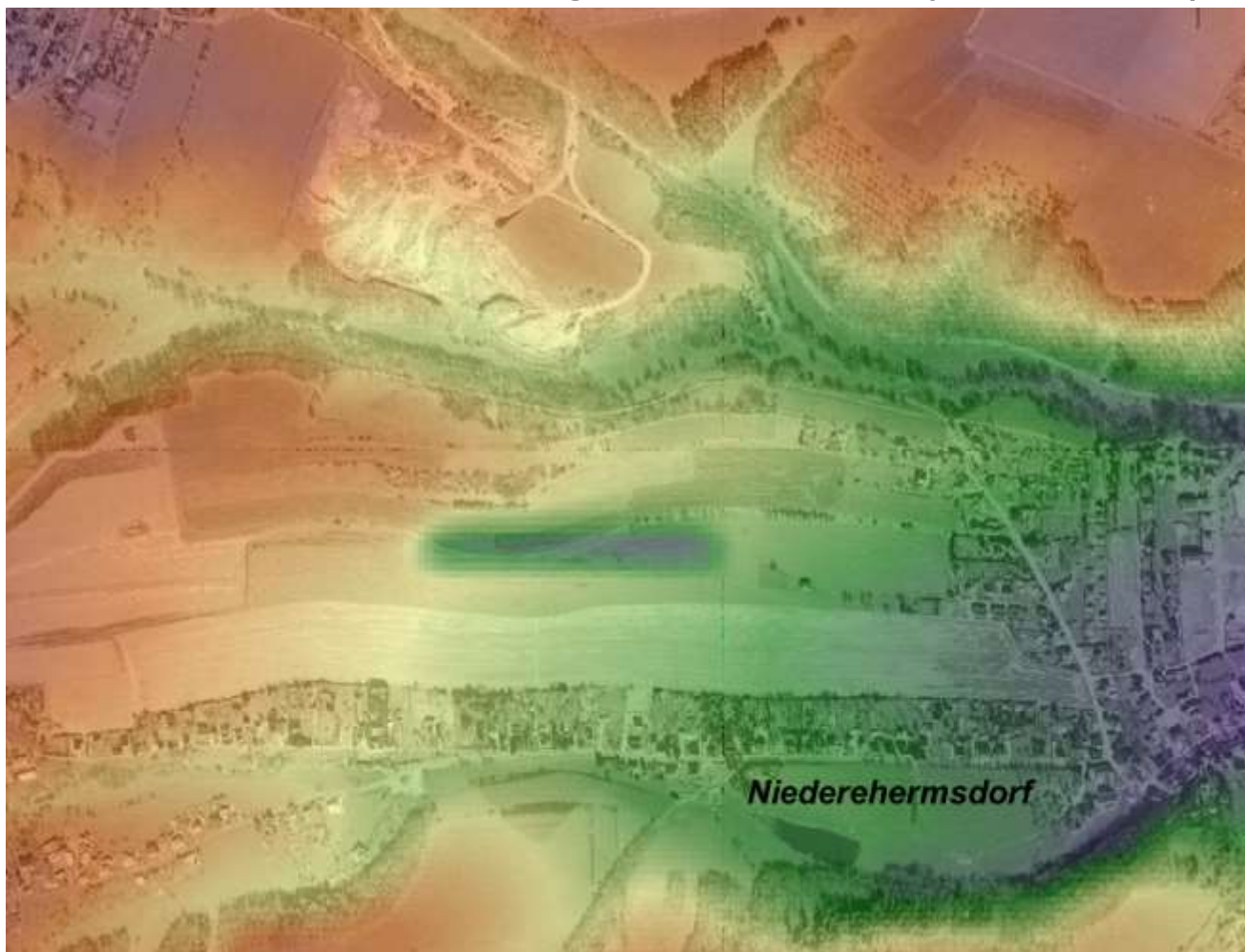
- ✓ Digitální modely terénu (DMT)
- ✓ Pozor na chyby v datech.

Geodata

✓ Digitální modely terénu (DMT)

Geodata

✓ Digitální modely terénu (DMT)

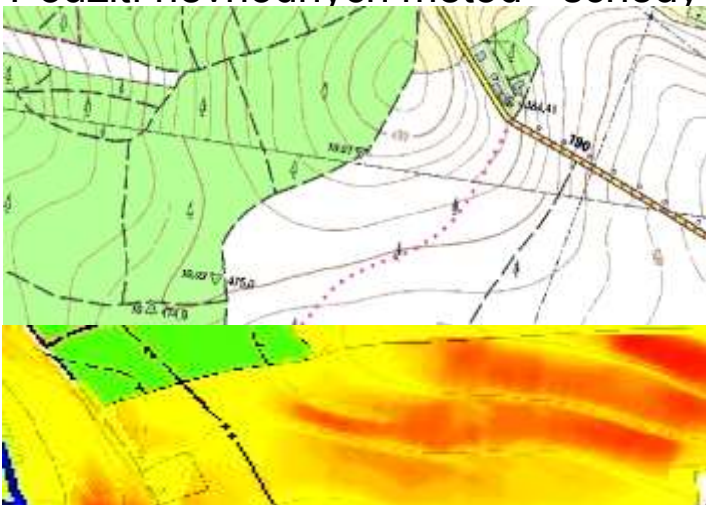

Geodata

✓ Digitální modely terénu (DMT)

ZABAGED

Přerušení vrstevnic liniovými prvky
Skoková změna výšk. odlehlosti
Použití nevhodných metod - schody

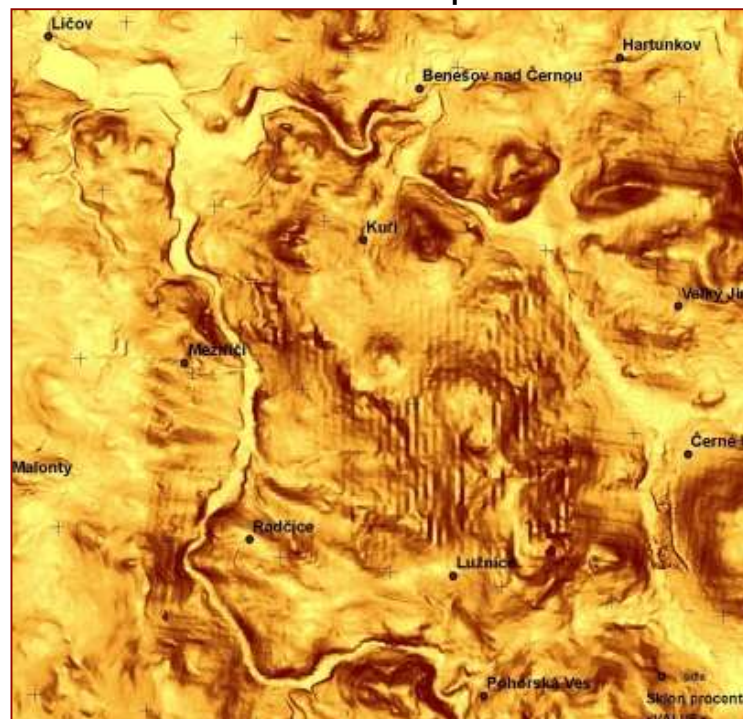

LIDAR (např. ČÚZK DMR 4G a 5G)

Problémy s vegetací
Problémy vodních ploch/toků
Problémy s vyhodnocením dat

Stereofotogrammetrické modely

Zkreslení vegetačními porosty
Zkreslení vyhodnocením zastínění
Zkreslení špatnými odečty
Geometrická zkreslení podkladu

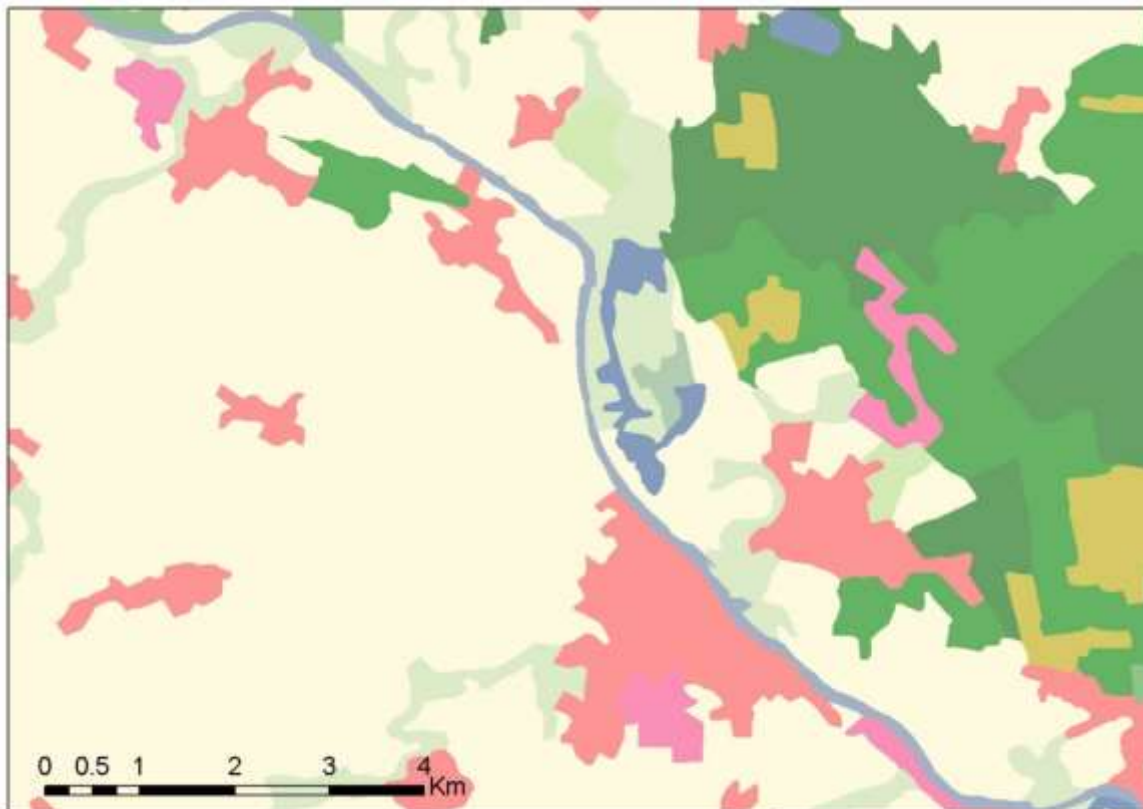
Geodata

✓ Polohopis, využití území

CORINE Land Cover – celoevropská databáze krajinného krytu (1990, 2000, 2007)

Minimální pás šířky 100 m

Minimální mapovaná plocha – 25 ha, řada „směsných“ tříd

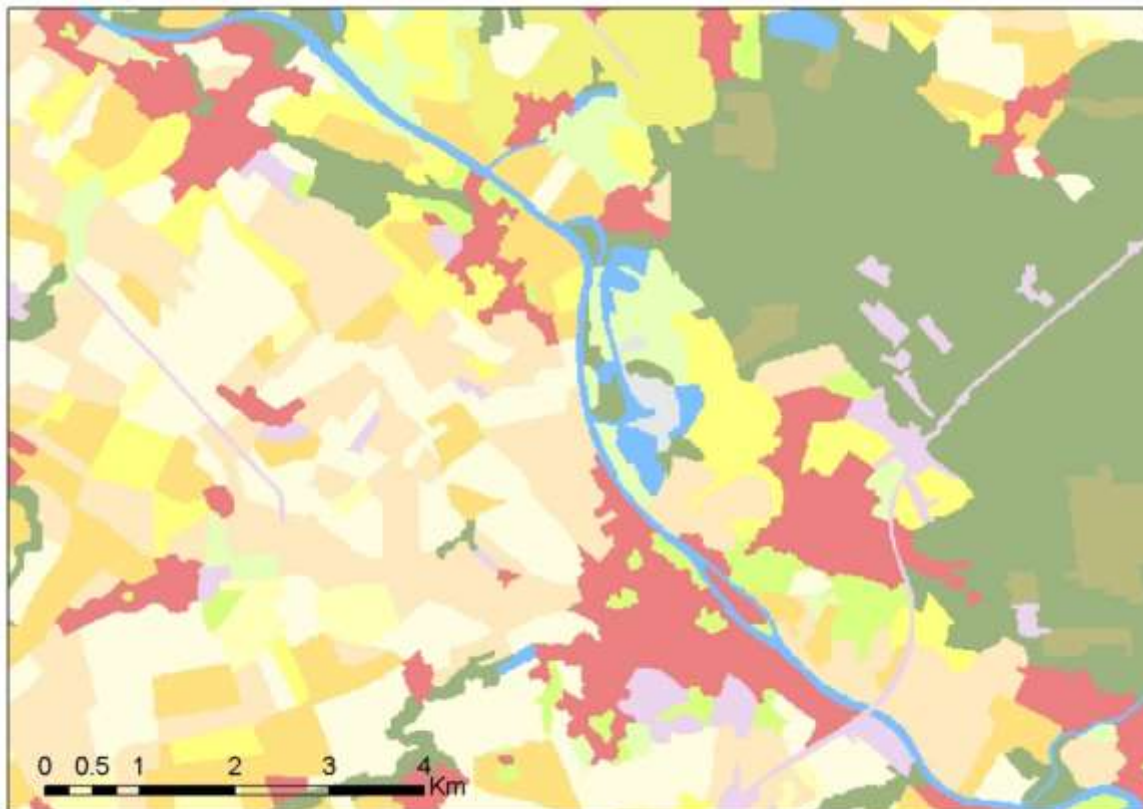
Geodata

✓ Polohopis, využití území

Vyhodnocený snímek Landsat ETM+

Nerozlišitelné liniové kategorie

Nerozlišitelné plochy intravilánu

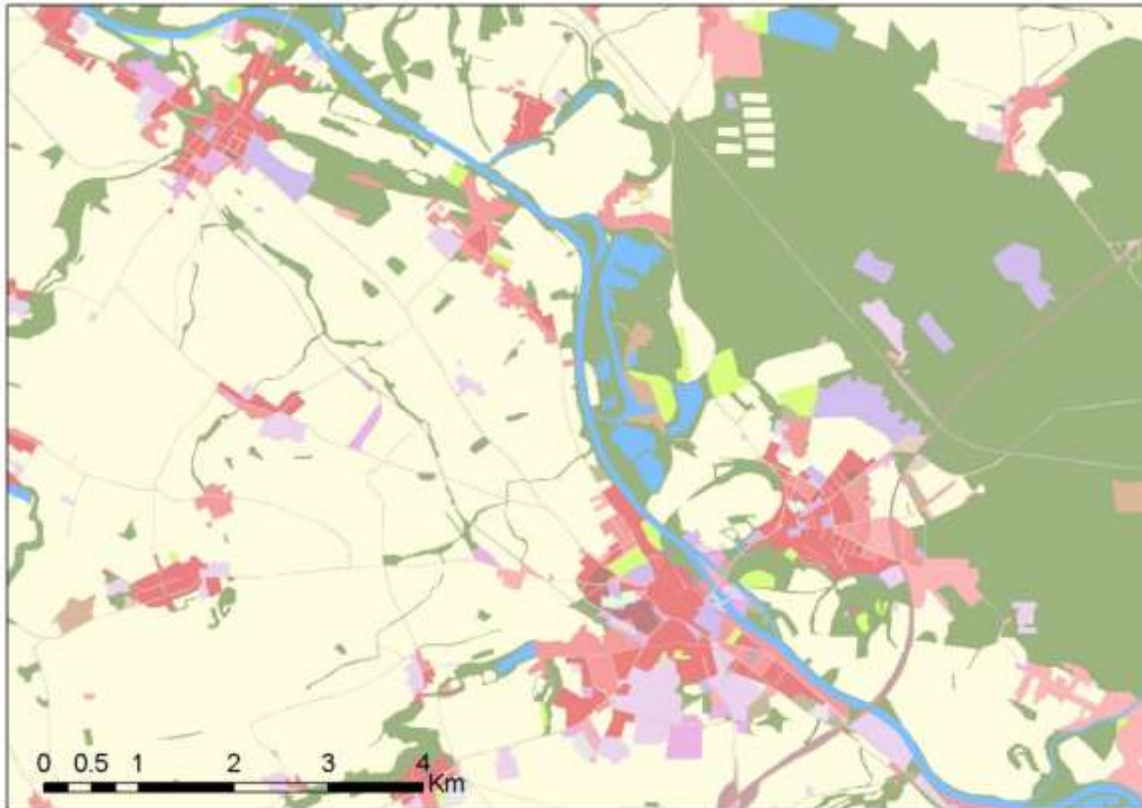

Geodata

✓ Polohopis, využití území

Digitální mapové podklady měřítek 1:25 000 ~ 1:10 000
(např. DMÚ25, GSELAND M11, ZABAGED)

Geodata

✓ Polohopis, využití území

Ortofot snímek – rozlišení 0,5 m
(např. pozemky LPIS – 1:10 000)

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

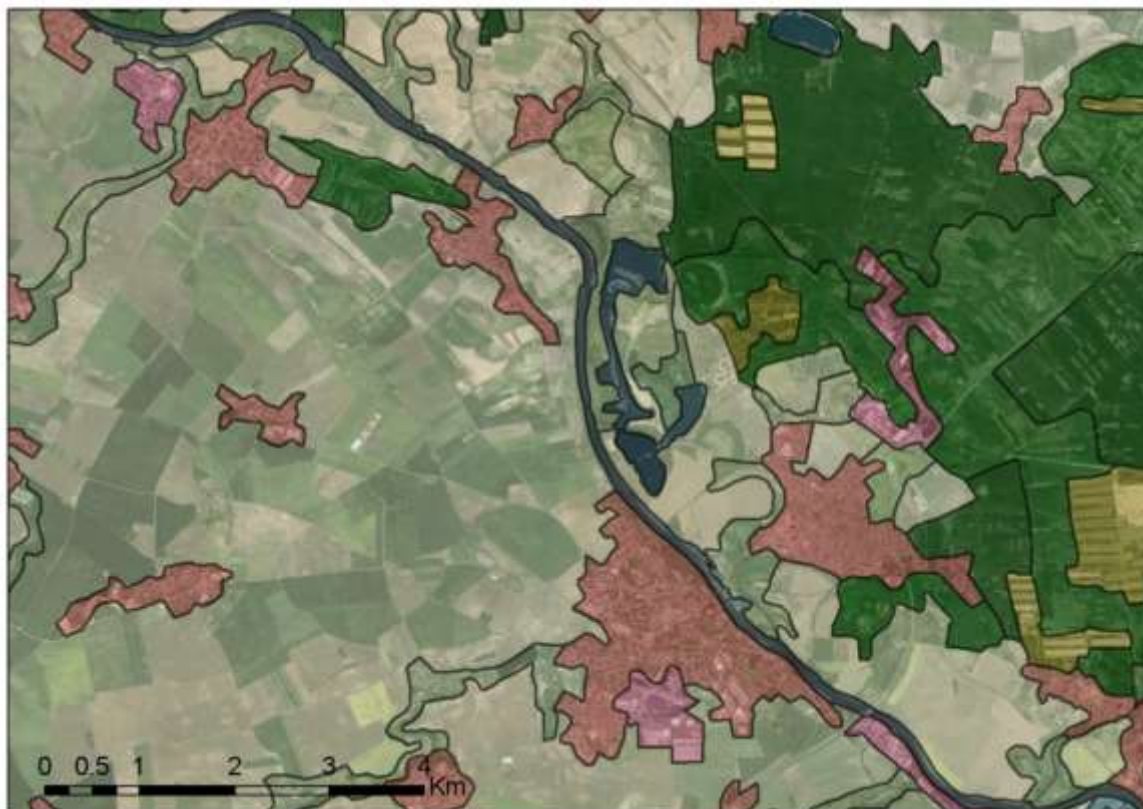
Shrnutí

Geodata

✓ Polohopis, využití území

Ortofot snímek – vs CORINE

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

Shrnutí

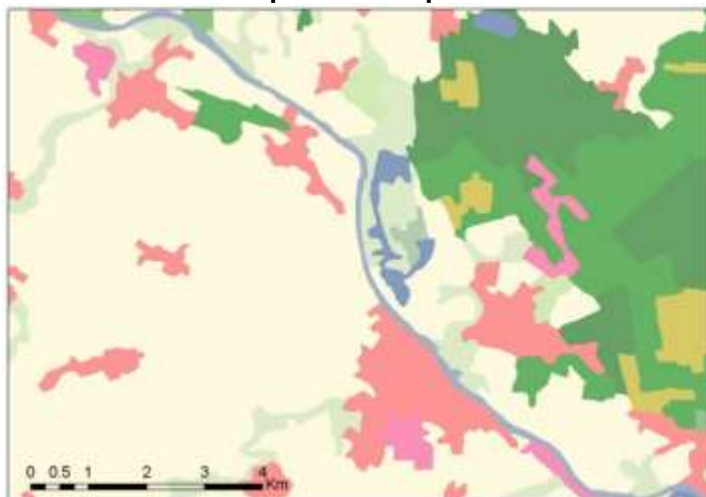
Geodata

✓ Polohopis, problémy

CORINE Land Cover

Minimální pás šířky 100 m

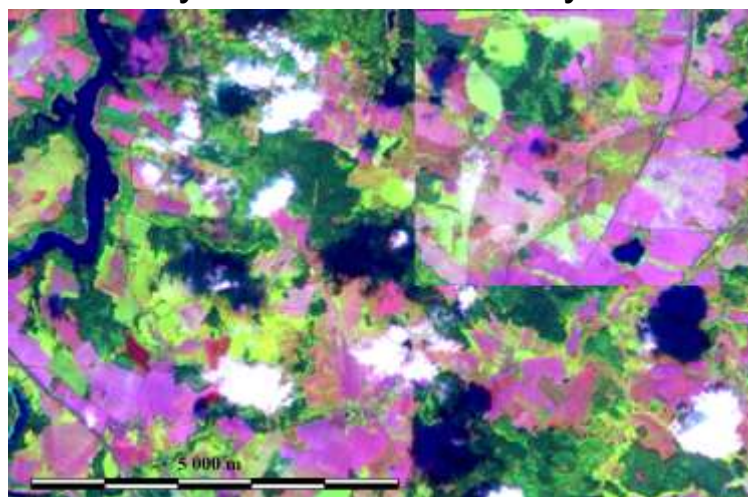
Minimální mapovaná plocha – 25 ha

Družicová mapa ČR – Landsat ETM+

Nevyrovnaná odrazivost scén - mosaika

Problémy s oblačností a stíny

LPIS a ZABAGED zemědělské pozemky stejného měřítká, neodpovídající polohou

Vodní toky, povodí VÚV TGM (DIBAVOD, HEIS a VHM), ČHMÚ, ČUZK – nekorespondují

Půdní a geol. mapy

BPEJ nepokrývají mimo ZPF, KPP část ČR, ostatní jen generelní

Regionální data

nezajištěna návaznost dat, totéž hranice ČR a data mimo ČR

...

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

Shrnutí

Geodata

- ✓ Hlavní poskytovatelé
- ✓ Sdílení na WEBU
- ✓ Služby WMS
- ✓ Stahování dat

Geodata

✓ Hlavní poskytovatelé map

Státní a resortní (byť často vystupují komerčně):

ČÚZK - ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ - <http://www.CUZK.cz/>

ZM-10 – základní mapa 1:10 000 – odvozený **ZABAGED**

SMO-5 – státní mapa odvozená 1:5000 – digitálně jako **SM5**

výškopisná data – doporučit lze **DMR 4G**

VGHMÚř – geografická služba AČR, http://www.mapy.army.cz/html/s_urad.html

DMÚ 25 – digitální mapy 1:25 000

historické letecké snímky – datový sklad

VÚMOP – výzkumný ústav meliorací a ochrany půd <http://www.sowac-gis.cz/>

BPEJ a ceny ZPF

VÚV TGM – výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M., <http://www.vuv.cz/>

vodohospodářské mapy 1:50 000, 1:10 000

veškeré mapové podklady z evidence vod.

ÚHÚL - Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, <http://www.uhul.cz/>

porostní mapy a další mapy v lesnictví

půdní mapy v lesních porostech

Geodata

✓ Hlavní poskytovatelé map

komerční:

GEODIS Brno – poskytovatel a zpracovatel nejmodernějších dat na zakázku

GISAT – poskytuje družicová data

Arcdata Praha – poskytují družicová data

Historie a principy

Úrovně řešení

Metody

Geodata

Shrnutí

Geodata

✓ Služby WMS, stahování dat

Možnost načtení mapových dat přímo do GIS i do CAD:

Geoportál ČÚZK: <http://geoportal.cuzk.cz/> ZM10, ZM50, ..., ortofoto, katastr

Národní geoportál INSPIRE (CENIA) <http://geoportal.gov.cz/>

CENIA/cenia_corine CORINE 1990, 2000 a 2006

CENIA/cenia_chranena_uzemi územní systém ekologické stability (ÚSES), přírodní parky, biosférické rezervace UNESCO, působnost správ CHKO, chráněné oblasti přirozené akumulace vod, chráněná ložisková území

CENIA/cenia_rt_automapy Automapy 1:800 000, 1:500 000, 1:300 000 a 1:150 000

CENIA/cenia_rt_II_vojenske_mapovani II.vojenské mapování

CENIA/cenia_rt_ortofotomapa_aktualni barevná ortofotomapa s prostorovým rozlišením 50 cm

CENIA/cenia_rt_RETM rastrové ekvivalenty topografických map

Aj.

Portál farmáře – registr půdy LPIS

<http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/>

<http://eagri.cz/public/app/wms/plpis.fcgi>

Geoportál SOWAC-GIS (provozovaný VÚMOP, v.v.i.)

<http://ms.sowac-gis.cz/> - mapy BPEJ a ocenění půd

Mapový portál ÚHUL – lesní hospodaření

VÚV - DIBAVOD – veškeré vektorové objekty vod ČR ke stažení

VÚV – HEISS – vodohospodářské mapy ke stažení, a další

Závěrečné shrnutí

- ✓ Geoinformatika umožňuje řešit
  - ✓ stále komplexnější problémy,
  - ✓ ve větším měřítku – rozsahu,
  - ✓ ve vyšší podrobnosti.
- ✓ Závisí to však na kvalitě dat i použitých metod.
- ✓ Vyplatí se komplexní přístup:
  - ✓ vytipování ohrožených lokalit,
  - ✓ podrobné řešení a opatření.
- ✓ Vysoká podrobnost a možnosti GIS však neopravňují navrhovat technická řešení bez místního šetření.

Děkuji za pozornost,
dotazy?...

